

elfaristol

Revista informativa de la Federació Valenciana de Dolçainers/res i Tabaleters/res

005 setembre 2021

A l'estiu, tot el món viu

XIRIMITA RÀDIO

Punt de trobada de la música al voltant dels
nostres instruments més tradicionals.

Emissora de divulgació sense ànim de lucre, tot autor, compositor,
arranjador o executant que no vulga que la seua música es publique
en aquesta emissora pot enviar un correu electrònic a
comunicacio@xirimita.com
i li donarem de baixa en les nostres emissions.

A tots els que aporten la seua música a aquestes emissions, moltes gràcies.

Ens pots enviar missatges tant de text com de veu al:

WhatsApp +34601308850

o al correu comunicacio@xirimita.com

elfaristol

Per tal que aquest projecte tinga una continuïtat necessitem
la col·laboració de totes les nostres col·les.
Ens podeu enviar qualsevol informació que cregueu interessant
per a publicar, així com qualsevol dubte i/o suggeriment al correu

elfaristol@xirimita.com

**GENERALITAT
VALENCIANA**
Conselleria d'Educació,
Cultura i Esport

INSTITUT
VALENCIÀ
DE CULTURA

TURISME
COMUNITAT VALENCIANA

elfaristol

Revista de la Federació Valenciana
de Dolçainers/res i Tabaleters/res

elfaristol 005 Setembre 2021

Edita: FVDiT

Equip de redacció:

Paco de Domingo
Susi Gabarda
Eduard Caballer
Ramón Ventura
Eva Ortiz
Joan Josep Trilles

Col·laboradors:

Pedro Pérez (foto portada)
Andrés Felici Castell
Antoni Àguila Fillol
Colla Xaloc
Colla Honorats
Colla Barxell
Pau Puig Olives
Rubén Morote Seguido

Disseny i Maquetació:

SP disseny i fotografia

Impressió:

Colores Gráficos Castellón

Dipòsit Legal: CS 598-2020

La FVDiT no es fa responsable
de les opinions vertides pels
seus col·laboradors.

FEDERACIÓ VALENCIANA
DE DOLÇAINERS/RES
i TABALETES/RES
C/ de les Illes Canàries 157
46023 València

www.xirimita.com

sumari

Projectes federatius

04 I Concurs de composició "Joan Blasco"
05 "Música i Territori"

Articles d'investigació

06 Bernat Soler, el dolçainer d'Alzira.
10 Xirimita, Dolçaina o Chirimía, és el mateix?

Les nostres Colles

14 Colla Xaloc (Castelló)
18 Colla els Honorats (Alfarb)
20 El Barxell (Alcoi)

Actualitat

22 Tretze vares - Pau Puig i Cati Plana
24 Adéu al Conill d'Agost

Aniversaris

28 10 anys Colla El Cocó

Agenda

30 Agenda

** donada la situació sanitària actual,
us recomanem confirmeu la realització
de les activitats publicades a la revista.*

Projectes FVDiT

Hem entrat al segon semestre d'aquest any i seguim treballant als nostres projectes Federatius, tot i que continua sent difícil per a les agrupacions musicals. Som conscients que ens està costant moure les nostres activitats habituals i fer allò que més ens agrada, tocar i participar de les festes.

Primer parlar-vos d'eixe projecte que llançarem a principi d'any, el **I Concurs de composició "Joan Blasco"**, projecte del qual esperem una continuïtat per a fomentar les obres per a diferents formacions.

Enguany hem volgut fer una modalitat especial que fera referència al mestre Joan Blasco, a banda del nom del concurs, la primera modalitat a un concurs de composició de parella solista de dolçaina i tabal. Una modalitat que ha tingut poca presència al concurs, tal vegada per no haver-la entès o pel desconeixement d'eixe repertori i la seua funcionalitat que al seu dia va formar part i va estar present a les nostres festes, podent gaudir del virtuosisme i interpretacions de grans dolçainers.

Cal nomenar al jurat que ha fet possible que aquest primer premi de composició ja tinga guardonats: Mario Roig, Jaume Gosàlbez, Antoni de la Asunción, José Rafael Pascual, Juan Carlos Sempere i Paco de Domingo.

Després de diferents reunions i la seua presència al darrer encontre de la Colla Federal de la FVDiT on pogueren escoltar les obres seleccionades, reunits per plataforma virtual el dia 23 d'agost de 2021 decidiren atorgar els següents premis.

- **Modalitat de parella (dolçaina i tabal)**

- Segon Premi a l'obra "Quatre jocs populars valencians" del compositor Óscar Calatayud Gómez.

- **Modalitat de gran Colla**

- Segon premi a l'obra "Dos esbossos per a dolçaines i percussió" del compositor Josep Alemany Ortola
- Menció d'honor a l'obra "El cant de l'absent" del compositor Óscar Calatayud Gómez.

Les obres no premiades es podran recollir enviant un correu a collafvdi@xirimita.com.

La més sincera enhorabona als guardonats! Vos convidem a tots a seguir participant d'aquest gran projecte que omplirà els escenaris de música per a gran colla.

Vos esperem el diumenge 21 de novembre a les 19h al Concert Presentació del 1er Premi de Composició "Joan Blasco" al Teatro La Plazeta (Col·legi Salesians) en l'Avinguda Primado Reig num. 8 de València.

L'altre projecte ja el coneixeu, la col·lecció **"Música i Territori"**, la nostra música tradicional interpretada per les nostres colles.

Colla La Xafigà de Muro.

Ja tenim pràcticament totes les gravacions que ompliran el primer disc i esperem que el segon puga vore la llum molt prompte. Com sabeu, també és cosa vostra, aquesta col·lecció de música depén del vostre treball.

Colla La Degollà d'Alcoi.

Una col·lecció que omplirà 10 CDs gràcies a totes les colles que formen part d'aquesta federació, amb més de 120 obres que representen als vostres pobles. En resum, la vostra música tradicional recopilada a aquesta fonoteca, que segur a ningú deixarà indiferent.

Colla El Rebuig d'Alcoi.

Anirem organitzant poc a poc a les colles per comarques per a fer les gravacions, esperant de tots vosaltres la màxima col·laboració perquè aquest treball siga un bon exemple d'unió d'un gran col·lectiu com és la Federació Valenciana de Dolçainers/res i Tabaleters/eres.

Seguim fent camí...

Paco de Domingo.

Bernat Soler, el dolçainer d'Alzira

Andrés Felici Castell

Dolçaina de Bernat Soler.
Conservada per Mila Soler.

Bernat Soler ha sigut un dels dolçainers més importants del tercer quart del segle XX. La seua figura resulta d'un perfil poc freqüent en l'època, doncs, a banda de ser un excel·lent intèrpret, va ser totalment autodidacta en l'instrument sense que ningú li ensenyara a tocar-lo, tenia notables coneixements musicals, composava obres, va deixar escrites nombroses partitures i fins i tot va ensenyar a gent a tocar tant el tabal com la dolçaina. No obstant això, va acabar eclipsat per un altre gran dolçainer coetani: Joan Blasco.

A arrel d'una entrevista que vaig poder mantindre amb la seua filla, Mila Soler, i el seu marit Vicente García, complementada amb les aportacions d'alguns dels primers dolçainers algesinencs (especialment Enric Illana, Tomàs Pla, Joan Guitart i Juan Antonio Espinosa) i balladors de Bastonets (fonamentalment Pepe Machí), a tots els quals manifeste el meu agraïment, vull donar a conèixer alguns apunts sobre la seua desconeguda vida, perquè es puga entendre la importància que va tindre el, per a molts, quasi desconegut autor de la famosa *Jota de concert*.

Bernat Soler Martínez (12/07/1911-31/03/2003), conegut també com *el tio Bernat*, va nàixer en Alzira sent el nové i penúltim fill del matrimoni format per Tomás Soler Gayón i Dolores Martínez Cebolla. Aquesta família de llauradors poc després de la vinguda al món de Bernat es va traslladar a Polinyà, on treballaven en un camp. Des de ben jove va demostrar aptituds i facilitat per a la música, tal vegada heretades de son pare, que tocava la guitarra sense tindre nocions musicals, encara que a ell li agradaven sobretot els instruments de vent, fent-se amb freqüència en l'hort flautes amb canyes. Vegent açò, un dels amos del camp va voler endur-se'l perquè estudiara música, però la família no va voler, per no perdre dos mans que els ajudaren en el treball. No obstant això, Bernat va estudiar solfeig a la Societat Musical d'Alzira, on acudia en bicicleta, començant a tocar de manera aficionada diversos instruments de vent com el saxo o el clarinet.

No sabem d'on va vindre el seu interès per la dolçaina, però la va aprendre de manera autodidacta possiblement pels anys 30, doncs la família encara conserva algunes composicions seues per a aquest instrument signades a partir de 1934, convertint-se en un dels pocs dolçainers que hi hauria a la comarca en aquests anys, i què, a més, sabia música. Més tard es va tornar a afincar a Alzira, on es va casar amb Maria Mascarell Verdera el 29 de desembre de 1950, tenint amb ella una filla, Mila, en 1952.

Bernat possiblement començaria a consolidar-se com a dolçainer després de la Guerra Civil, i el fet de ser l'únic d'Alzira va fer que estiguera molt sol·licitat, no només per a les diferents festes i processons locals (que són especialment abundants en estiu), sinó també en altres pobles. Ell habitualment treballava en el camp, però deixava aquesta tasca quan li eixia feina de dolçainer, que en algunes temporades va ser amb molta freqüència. Com a detall curiós, ell no tenia cotxe i sempre havien de vindre a recollir-lo i a tornar-lo.

Solia tocar sempre amb un tabaleter anomenat Bernardo. Quan aquest va faltar, el seu instrument se'l va quedar *el tio Bernat*, que també sabia tocar-lo. Va tindre altres tabaletes i també va ensenyar a alguns xiquets perquè l'acompanyaren, accedint així a les peticions d'algunes mares. Però en total van ser pocs, uns tres o quatre, i cap va tindre pretensions d'enganxar-se després a tocar la dolçaina.

El nostre protagonista també va tindre una especial vinculació amb el veí poble d'Algemesí, fet que coneguem amb major profunditat. En aquesta localitat vivien alguns familiars seus, com la seua germana Consuelo, i no sabem si per aquest motiu, la proximitat geogràfica o la manca de dolçainers, Bernat va començar a tocar a les Festes de la Mare de Déu de la Salut, que es celebraven a principis de setembre. Els primers anys, tal vegada en la dècada dels 40, possiblement va tocar a les Pastorettes¹, però a partir de 1955 va passar a executar una de les danses musicalment més complexes i dificultoses de la processó: els Bastonets.

La seua participació a les Festes de la localitat veïna va resultar molt important per diversos factors: ací va ser on Bernat va conèixer a Joan Blasco, doncs habitualment tocava al ball precedent, la Muixeranga; es va interessar per les músiques de les danses, fent transcripcions de totes elles, convertint-se en la principal referència musical de la Festa (entre altres coses per la proximitat); i també va poder contactar amb els joves que s'acabarien convertint en els primers alumnes de la més antiga Escola de Dolçaina.

Bernat Soler amb el seu tabaleter Bernardo.
Fotografia propietat de Mila Soler.

Bernat Soler amb el grup de Bastonets d'Algemesí
en una de les seues últimes participacions, l'any 1972.
Cedida per Lluís Escartí.

Els balladors de Bastonets d'aquests anys recorden molt bé al *tio Bernat*. Ell coneixia tot l'ampli repertori musical de la dansa (al seu recull de partitures apareixen un total de dotze tonades), a diferència del seu predecessor, José Andreu Yago, conegut com a *Pepe el Sanguano* o *el tio Farteres*, de Torrent (que sols en sabia tocar tres o quatre). De fet comenten que solia anar amb una llibreteta amb les partitures de les músiques, i abans de tocar-ne una la mirava per tal de recordar com feia la tonada. Però el problema era que, entre els anys 50-70, els grups de balladors canviaren en diverses ocasions i quan entrava un de nou no sempre coneixia totes les coreografies, així, encara que Bernat sabia tocar totes les melodies, alguns anys tan sols podia executar-ne quatre o cinc diferents.

També comenten que, sobretot a finals dels anys 60 i principis dels 70, cada vegada li costava més acabar la processó. Es canviava la dentadura en diverses ocasions i bevia conyac i cassalla per a alleujar el morro, cosa que feia que de vegades no finalitzara l'acte en condicions². A banda d'això patia de desgast d'os, cosa que li dificultava mantindre la postura adient per tocar la dolçaina, i més encara en un acte tan llarg com la processó de Volta General.

Joan Blasco en aquests anys anava tocant en la Muixeranga, la dansa que precedeix als Bastonets, i ja quan tocava *el Sanguano* va començar a adquirir la costum de girar-se de tant en tant i fer *La Corredora*, el ball més ràpid i lluïdor del repertori. Aquesta tendència es va paralitzar durant uns anys amb l'arribada de Bernat Soler, però amb el temps va tornar a reaparèixer, cosa que a l'interpret alziireny no li feia massa gràcia. A més a més Blasco va iniciar el costum de, quan s'acabava la processó, ficar-se a tocar *Corredores* seguides per vore qui resistia més, ell o els balladors (solia guanyar ell). Blasco era més jove que Bernat i a finals de la dècada dels 60 estava més en forma.

(1) Així s'afirma també en: Cano, Édgar; Richart, Xavier, *Músiques i Rituals de les Festes a la Mare de Déu de la Salut*, Algemesí, Ajuntament, Rivera Editores, 2004, p. 81.

(2) Aquesta informació també la refereix: Bellón, Toni, *Els Bastonets d'Algemesí*, Picanya, Edicions del Bullent, 2017, p. 130.

Quan aplegaven les Festes d'Algemesí els festers solien contactar amb Blasco perquè aquest s'encarregara de portar als dolçainers. El *tio Bernat* sempre era un d'ells i a més, com vivia al poble veí, solia acudir els dies previs per tocar als últims assajos de les diferents danses, per això coneixia tot el repertori. De fet en alguna ocasió se li va aplegar a enregistrar per poder assajar els balls quan aquest no podia acudir, com així va ocórrer amb les Pastorettes o la Carxofa, per exemple.

En 1973 Bernat Soler va decidir eixir a tocar per última vegada a Algemesí pels esmentats problemes de salut. A banda, aquest any la Muixeranga no hi va participar a les dos primeres processons, i Joan Blasco tampoc, pel que li demanaren que anara tocant de tant en tant la melodia de la Muixeranga, mentre els Bastonets no ballaven, per tal de remoure la consciència dels algemesinencs, que veien que any rere any la seua Festa anava decaient, fet que va tindre una ràpida reacció i per a la processó de Volta General va sorgir un nou grup de muixerangers³.

El *tio Bernat* encara va prolongar la seua etapa de dolçainer durant uns anys més, tocant en Alzira i en altres localitats pròximes, mentre la seua salut li ho permetia. Però va aplegar un punt en què per tocar havia de fer-ho des de dalt d'un carret, i això no li agradava perquè li feia vergonya, pel que va deixar d'actuar en actes públics, encara que en sa casa va continuar tocant de tant en tant.

Bernat Soler amb un dels seus tabaleters.
Fotografia realitzada el 23 de setembre de 1958,
propietat de Mila Soler.

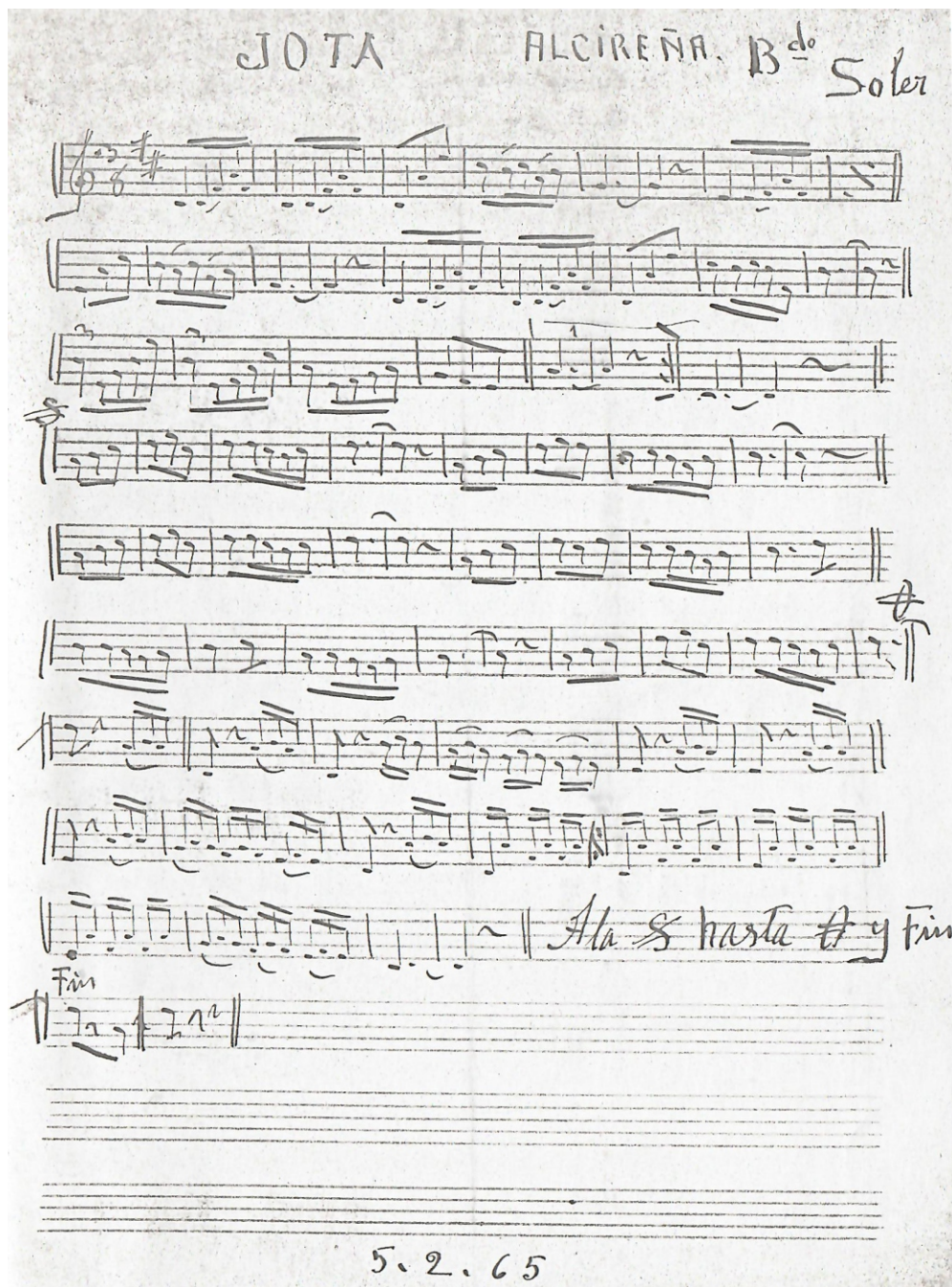
Abans de que això ocorreria, al maig o juny de 1974 els maristes d'Algemesí parlaren amb ell per tal de que acudira a fer una mena de *masterclass* sobre la dolçaina a uns 6 o 7 joves que estaven interessats en aprendre. El propi col·legi disposava d'alguns instruments que havia comprat uns anys abans en un intent fallit d'introduir les dolçaines en la banda de cornetes i tambors de la confraria del centre educatiu. Bernat va ensenyar als assistents la notació musical, els va fer el forat superior de l'instrument més gran i també els va ensenyar el seu gran secret: la canya. Ell els va fer vore que la canya conforme la venien no era bona per a poder tocar, i per a poder fer-la sonar calia arreglar-la, calia afaitar-la amb un vidre, paper de vidre o una navaixa per a deixar-la preparada⁴. Dos d'aquests assistents, Enric Illana i Tomàs Pla, estigueren tot l'estiu practicant i al setembre van eixir tocant a la Muixeranga: va ser la primera vegada que algun dolçainer *amateur* es feia càrrec de la música d'un ball de la processó, i, a més a més, sense cobrar. Segons alguns testimonis, posteriorment es feren algunes sessions formatives més, però sense que aquell grup s'aplegara a configurar com a Escola.

Bernat no es va desvincular per complet de les Festes del poble veí, i sabem que en l'any 1976 va estar d'espectador a la Processoneta del Matí i encara es va animar a tocar algunes tonades dels Bastonets, en companyia de dolçainers locals que hi havia a aquesta dansa, com Joan Guitart o Juan Antonio Espinosa. Però també va tindre certa relació amb Diego Ramon i Lluch, el mestre que va substituir a Joan Blasco al capdavant de l'Escola Provincial de Dolçaina ubicada a Algemesí, doncs li va facilitar algunes informacions sobre l'instrument perquè aprenguera a tocar-lo, així com la seua digitació.

(3) Encara que els esdeveniments ocorreguts el 7 i 8 de setembre de 1973 a la Festa d'Algemesí, que portaren a la desaparició d'un grup de muixerangers i l'aparició d'un altre, encara a dia de hui continuen sense estar completament aclarits, per tindre una visió general de l'assumpte es pot consultar: Guitart i Ahuir, Joan, "Crònica de 25 anys", en Diversos Autors, *La Muixeranga d'Algemesí*, Algemesí, Ajuntament, 1998, pp. 75-77.

(4) En aquesta sessió, tal com ens informa Enric Illana, el *tio Bernat* va tocar la tonada de la Muixeranga diverses vegades (la del *Florete* i la de les pujades i figures) perquè el germà marista José Luis Cabo la transcrivira a partitura. Aquesta després va ser passada a net per Diego Ramon al novembre d'aquell any, i al títol va afegir el qualificatiu de "versió actual".

Bernat Soler també va facilitar bona part de les seues partitures a alguns d'aquests primers dolçainers locals, així alguns d'ells encara conserven fotocopiats el recull de tonades dels balls de la processó, datat en 1961, un altre anterior de les músiques de les Pastorettes de 1959, i un quadern més voluminós amb diverses transcripcions de pasdobles (*Gallito, De Cádiz al puerto...*), valsos (*París bello, Regreso a la aldea...*) i cançons populars (*Clavelitos, La felicidad, Yellow submarine...*), que també incloïa algunes composicions pròpies (*Jota Alcireña*) o repertori tradicional (*Cavalcata*), datat entre els anys 1964-65.

Fotocòpia de la partitura de la "Jota Alcireña", hui en dia coneguda com a "Jota de concert", transcrita per Bernat Soler el 5 de febrer de 1965. Propietat del dolçainer Enric Illana.

Des de que es va retirar activament de la dolçaina, cap als 65 anys d'edat, Bernat Soler va viure apartat d'aquest món, encara que es solia encendre sempre que escoltava dolçainers llogats a la seua ciutat (fonamentalment uns procedents de la Pobla Llarga), perquè segons ell tocaven molt malament. Van tardar encara alguns anys en aparèixer nous dolçainers a Alzira, però aquests mai van contactar amb el seu predecessor. El fet de que les escoles fundades per Joan Blasco i els seus alumnes començaren a proliferar amb gran força a partir d'aquests anys, va fer oblidar prompte la memòria de Bernat Soler. La seua figura es va veure eclipsada per la de Blasco, un dolçainer molt més conegut i reconegut, amb una gran quantitat d'alumnes i deixebles que continuaren el seu llegat, i una vida musicalment activa molt més llarga. Per això quan el *tio Bernat* ens va deixar amb 92 anys d'edat, la seua desaparició no va tindre pràcticament ressò.

Considere que Bernat Soler ha sigut una figura de gran rellevància dins del món de la dolçaina, fonamentalment a la comarca de la Ribera, que ha estat infravalorada i poc tinguda en compte pels pocs estudiosos que hi ha sobre aquest tema i pels propis intèrprets (només heu de teclejar a qualsevol cercador d'internet el seu nom i veure els escassos resultats). No obstant això, com a nota positiva, cal nomenar l'homenatge que li van retre el 15 d'octubre del 2016 en el XVII Aplec de la Federació de Dolçainers i Tabaleters celebrat a Alzira.

Andrés Felici Castell.

Xirimita, Dolçaina o Chirimía, és el mateix?

Antoni Àguila Fillol - Colla Xaloc

Quan vaig escoltar que a les comarques del sud de la Comunitat Valenciana, el nom popularment conegut de la dolçaina era el de xirimita, em va sorgir la idea de buscar algunes dades en referència a l'origen de les diferents paraules emprades per a anomenar l'instrument musical, i intentar esbrinar d'alguna manera el nexxe d'unió existent entre el vocable utilitzat xirimita, dolçaina i l'instrument antigament utilitzat en les *nubas* de música enquadrades en l'Exèrcit Espanyol. Aquestes unitats estaven formades per personal indígena del Marroc a l'època del protectorat (1929-1956), on a aquest instrument se li anomena en l'actualitat *chirimía*.

Dolçainers i Tabaleters de la Colla Xaloc a la ciutat de Castelló.

Una pista a seguir l'estudi, pot ser l'aspecte musical succeït en les últimes desfilades del dia de les Forces Armades, en els que crida fortament l'atenció, poder escoltar dolçaines valencianes com a part de la banda que desfila davant de les unitats de Regulars de Ceuta i Melilla. Existeix relació entre instruments? És molt possible, per això vaig creure anar en el camí encertat per a trobar-la, no obstant això, si llegim sobre l'origen de la dolçaina en la majoria de les publicacions, mètodes..., s'apunta l'origen àrab d'aquest instrument popular.

Segons el comentari del professor d'història Antoni Pitarch Font... "és en les antigues civilitzacions Mesopotàmiques on vam trobar l'origen de les chirimíes, és a dir, dels instruments de doble llengüeta de la família de les dolçaines, construïdes de fusta o de canya"... Altres publicacions no concreten dates ni llocs, no obstant això, i de manera provada, hi ha moltes paraules, objectes i costums de la nostra terra de clara procedència àrab, però no oblidem que eixa procedència pot ser interna, és a dir, per pertànyer a *al-Àndalus* des del segle VII.

Gran part de la informació que s'exposa en aquest treball, em va ser facilitada molt amablement per la Secció de Drets Institucionals de la Comandància General de Ceuta. El document principal per escriure l'article, és una còpia íntegra del *Tratado de la Chirimía*, obra de Guillermo Guio Martín i Antonio Gatón Ramírez, on apareix imprés l'encuny de *Ejército de Marruecos Biblioteca Regional*, datat en 1929.

Actualment, Músics de Banda de Regulars interpretant peces amb xirimía, hui Dolçaina Valenciana.

Existeixen altres documents, també de singular importància i fotografies. Curiosament en la meua col·lecció particular d'instruments musicals tradicionals figura una *chirimía* de semblants característiques que la que apareix en el mencionat tractat, però en marroquí hui dia s'anomena gaita (gaita és una paraula d'origen àrab). Aquest tractat va ser necessari fer-lo per unificar antics criteris musicals, davant de l'heterogeneïtat de les *nubas*, dels seus repertoris i la falta de contacte entre grups musicals en el context d'aquella època (primers del segle XX), i a més a més, per la distància geogràfica entre grups.

La xirimita, com a antecessora de la dolçaina, va poder haver tingut el seu origen en *al-Àndalus*? Pel que vorem a continuació és molt probable que així siga.

Diuen que l'Alcorà no fa la menor al·lusió a la música, i que l'*Haditz* (transmissió oral del profeta) condemna severament amb aquestes paraules: “*escoltar música és pecar contra la llei; fer música és pecar contra la religió; escoltar-la amb gust és pecar contra la fe, fent-se culpable d'un crim d'infidelitat*”. En canvi si tornem la vista i repassem imatges de qualsevol país del món àrab, ens venen al pensament escenes musicals de variadíssim estil, i amb una gran riquesa etnològica, no obstant això, com qualsevol procés evolutiu, l'acceptació de la música va anar a poc a poc afegint-se a la resta de costums quotidians al llarg de la història.

En l'època preislàmica l'*hida* (o cant dels camellers) i el *buka* (o lamentació fúnebre) eren gèneres musicals molt difosos entre els beduïns del desert. Abans d'entrar en combat s'entonaven cànctics senzills i rudes, que comptaven amb un acompanyament instrumental molt primari.

Entre els instruments utilitzats en aquests acompanyaments estaven la *gussaba* (o flauta) i el *duff* (o tambor). El cant era més variat i sofisticat en les ciutats, i comptaven amb un suport instrumental de major substància. Entre els instruments acompanyants figurava un tipus d'oboè anomenat *mizmar*.

S'ha cregut veure en aquests antics cants, encomanats única i exclusivament a les dones, un precedent del tipus de declaració usada en l'Alcorà.

En el període islàmic, la música va adquirir un caràcter únicament religiós. Mahoma exclouia la música de tots els actes quotidians, excepció feta de la lectura de l'Alcorà, solemne i pausada. Quan els musulmans van travessar l'estret de Gibraltar allà per l'any 711 les escoles de cant de Medina i La Meca encara no s'havien format, però sí que estaven vigents els prejudicis polític-religiosos contra l'ofici de músic, que era considerat propi d'esclaus, gent vil, immoral o amb manca d'honestedat.

El testimoni d'un músic no era acceptat en els judicis. Resulta curiós observar com els poetes que gaudien d'un gran prestigi social, eren en la majoria de les ocasions d'origen àrab, mentre que els compositors que posaven música als seus versos eren de procedència estrangera.

En produir-se l'expansió territorial consecutiva a la guerra santa, els músics àrabs van conèixer les característiques i l'estil de la música dels pobles sotmesos, i van sofrir la seua influència. Aquest es va posar de manifest en una insòlita tendència cap al virtuosisme i l'aspecte lúdic. Els palaus es van poblar de músics remunerats amb esplendidesa, i prompte va sorgir la reacció conservadora. Va vindre aquesta de la mà dels filòsofs, que amb protestes per la moralitat van intentar aturar l'evolució de l'art musical cap a formulacions menys tradicionals.

Va sobrevenir una querella entre renovadors i conservadors, especialment enverinada en temps del califat *abbasí*. *Ibrahim ibn al-Mahdi* i *Ishaq al-Maw-sili* van ser els paradigmes de postures tan trobades. Un deixeble d'*Ishaq*, anomenat *Ziryab*, es va instal·lar a Andalusia i va crear allí un nou focus d'irradiació musical.

Per tot això veiem que amb el transcórrer dels anys, van anar suavitzant-se vells prejudicis, fins al total assentament de la música com a oci i entreteniment.

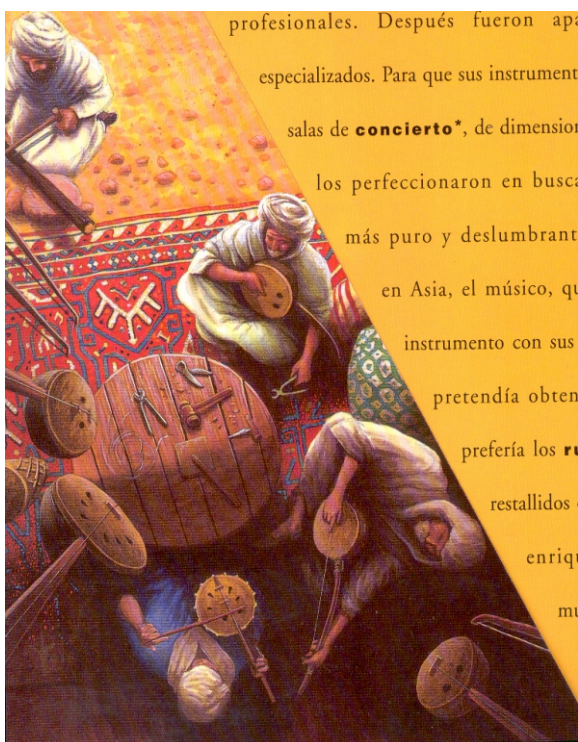
En els primers temps, la música va ser introduïda per artistes que la van aprendre dels músics perses i bizantins, acomodant-la a les formes mètriques de la poesia àrab.

La península Ibèrica es va presentar com un vast territori, i a un costat i un altre de la frontera, a l'empar de la creu o la mitja lluna, sorgeix la *jota*, el *cant jondo*, *soleares*, *seguidilles* o la mateixa *muñeira gallega*.

Es va estendre també l'instrumental propi d'*al-Àndalus*?

La construcció d'instruments musicals va arribar a aconseguir una gran perfecció durant el segle XIII, especialment a Sevilla, d'on s'exportaven a altres regions peninsulars, inclús al nord d'Àfrica, on entre altres destaquen: el *zolami* (un tipus de dolçaina), la *xocra* (flauta greu) i la *nura* (flauta aguda).

Eixa nova música ibero-musulmana es va estendre més enllà de l'Estret de Gibraltar, subsistint hui en dia a Algèria i part de Tunísia i que els marroquins denominen música d'*al-Àndalus* o andalusa, *garanti* o granadina, fora de tota moderna evolució.

Taller àrab de fabricació d'instruments musicals.

Al *Magrib* a més del *cant sufi* o religiós han de distingir-se dos gèneres:

- ***Ala***, que és el que interpreten les *nubas*, clàssic repertori tradicional, podríem dir nacional, format a *al-Àndalus* en el transcurs de sis segles.
- ***Griha***, de lleugeres melodies i sabor popular, que alegra als musulmans en els seus treballs en el camp i en la llar (al llarg de l'Espanya actual hi ha infinitat de cants relacionats amb la sega i altres treballs referits al treball col·lectiu en el camp per fer més suportable la llarga jornada de treball (de llaurar, de sega, de batre...) arreglats tots ells en l'extensíssim cançoner de totes i cadascuna de les nostres Comunitats Autònomes.

La paraula *nuba*, la traducció literal de la qual és "vegada o torn", té moltes i diverses aplicacions. Usualment era el nom que es donava a les bandes de cornetes, xirimies i tambors de les Forces militars de Regulars i de les *mehal-las*.

En tota la seua extensió la paraula *nuba* és la consagrada exclusivament per a designar el meravellós repertori format a *al-Àndalus* durant els segles d'or del Califat de Còrdova, i dels regnes de Sevilla i Granada, aquestes composicions cícliques van acompanyar els musulmans expatriats de la península, i perduren al pas del temps en les regions africanes on es van establir; per tant, la *nuba* és, en resum, la música que van seguir executant fidelment els descendents autèntics d'aquells musulmans d'*al-Àndalus*.

La música de les *nubas* és essencialment instrumental, i d'ací es deriva que el seu gènere s'anomene *ala*, que significa instrument.

Són els instruments tradicionals de les *nubas* la *chirimía* i el *tar*.

El *tar* és el que coneixem com a pandereta ordinària i la *chirimía* o dolçaina -aquesta última considerada com el nostre instrument musical valencià per excel·lència- té un llinatge mitològic. En realitat és una evolució de la siringa o flauta de pa construïda de canya, que els llatins van anomenar "calamus" o "calamellum" (canyamel o canya dolça en valencià), instrument de vent de tub de canya amb huit forats sonors i dos per a ressonar. Bàsicament és el mateix instrument, l'única cosa és que hui no es fa de canya sinó de fusta d'òpal o d'altres fustes poc poroses.

La paraula *calamellum* va evolucionar en català a caramella. La influència àrab a la Comunitat Valenciana, inclús a Castella, va transformar el prefix “ca” transformant-lo com “cha” o “chi” en castellà (*charemia* o *chirimía*) i “xa” i més tard “xe” en valencià (*xeremia* o *xeremita*). La part final de la paraula: “...mella”, va canviar a “mia” o “mie”.

En francès va evolucionar a *chalamie*.

La dolçaina, confosa per quasi tots amb la *chirimía*, és molt semblant, però el seu so és encara més alt (de fet observe's que és més curta i per tant més aguda). La paraula dolçaina ve de la transformació: *calamellum* en llatí (canya dolça o canya de sucre o mel), canyamel primer i canya dolça després (dolçaina en valencià, *dulzaina* en castellà).

A més, cal afegir que existeixen instruments del mateix origen, i per tant germans de forma i so: la gralla catalana (gralla naix de l'expressió “lo grall de la gaita”) i la gaita Aragonesa i Navarresa.

Creiem ara, una mica més que l'origen d'aquests instruments va ser *al-Àndalus*?

Amb la integració de personal indígena en les Forces Regulars al Marroc (any 1911), les seues bandes de música adopten aquests instruments, fins que al finalitzar el protectorat el 1956 van anar desapareixent junt amb el personal local (majoritàriament musulmà) de les *nubas*.

La Gralla catalana.

Aquests instruments populars, llavors fabricats a mà, de difícil afinació i per això tècnicament considerats de rang inferior a la resta, en desaparèixer, es van substituir per les gaites (semblants al model asturià) amb un sol roncó, i que eren reglamentàries a la resta de l'exèrcit Espanyol fins i tot a molts regiments peninsulars, tenint aquestes gaites més facilitat d'adquisició, reposició de peces, afinació... i que donaven un resultat de so semblant, així com tabals (tambors), amenitzant així durant almenys trenta anys.

Malgrat el canvi d'instrument, a Melilla es va continuar amb la utilització de la *chirimía*.

És de destacar que les desfilades amb aquests instruments han donat com a resultat un pas de marxa o desfile (“pas regular”) reposat, majestuós, elegant i amb errades fàcilment detectables, sent per això, lloat el seu mèrit per qui el presència.

Dolçainera de la “Nuba” de Regulars de Melilla.

En l'actualitat les *nubas* de Regulars tant de Ceuta com de Melilla estan en procés de reunificació de criteris i adoptar de nou els instruments tradicionals, hui dia troben molt difícil aconseguir *chirimías* al Marroc amb un patró homogeni de fabricació i amb garantia d'afinació, per la qual cosa utilitzen la dolçaina valenciana.

Aquests músics, per la llunyania o nexes d'unió, desconeixien fins a quin punt repercuteix l'instrument a la Comunitat Valenciana, i pel que sembla és molt interessant la tasca de facilitar-los eixe camí per a accelerar l'aprenentatge com poden ser: mètodes de diferents autors, partitures, adreces d'internet, material audiovisual, que tan estès està per tot arreu de la Comunitat Valenciana. Fa uns anys, la Colla Xaloc de Castelló va enviar un lot d'aquest material, amb la finalitat de fer possible l'intercanvi cultural, i la continuació del mutu aprenentatge d'un instrument i el seu entorn que, a més i molt possiblement mai no va ser importat sinó que va nèixer entre nosaltres.

BIBLIOGRAFIA CONSULTADA:

- *Tratado de Chirimía* (Guillermo Guio Martín y Antonio Gatón Ramirez) Ed. Orrier Madrid 1929.
- *Historia de la música de la Comunidad Valenciana*. Ed. De prensa valenciana. Levante 1992.
- *A Tabal i Dolçaina* (Grup de Dolçainers de Vila-real) 1998.
- *La Chirimía* (Cuaderno Tabor nº 19) por Caid Mía (González Avila).

ALTRES CONSULTES:

- Internet: La Taula del Bon Profit (Benidorm) “La Xeremía i la Dolçaina”.

COLLA XALOC (Castelló)

La Colla de Dolçainers, Tabaleters i Trabucaires "XALOC" es va crear a l'estiu de l'any 1999 per la inquietud d'un grup d'amics per divulgar la música tradicional de la nostra terra que està composta per a dolçaina i tabal, dos instruments característics per a amenitzar els dies de festa en processons, cercaviles i despertades.

El nostre nom, va sorgir de la Rosa dels vents. D'entre tots els vents vam triar "XALOC", que bufa del sud-est.

Una de les primeres tasques que es van imposar és la d'adaptar cançons que es van crear per a altres instruments per a que es puguin interpretar amb la dolçaina.

Com a bons innovadors el 15 de maig del 2004 van batejar a la nostra esquadra de Trabucaires, basada en la resistència, contra els francesos, durant la Guerra de la Independència al segle XIX a la Província de Castelló. Pretext per a crear una nova varietat de festa, mesclant la música de la dolçaina amb la percussió dels trabucs.

La colla Xaloc actualment està composta per 40 components entre dolçainers, tabaleters i trabucaires.

Des de la nostra creació són nombroses les nostres actuacions per tota la província de Castelló així com per tot arreu de la Comunitat Valenciana, Catalunya, Mallorca i Aragó. També hem portat la nostra música per països com Portugal, França, Itàlia i Finlàndia.

ACTUACIONS REALITZADES PER LA “COLLA DE DOLÇAINERS, TABALETERS I TRABUCAIRES XALOC”

COMUNITAT VALENCIANA:

· *Aplecs de Dolçainers i Tabaleters de la Federació Valenciana:* Algemesí (València), Castelló, Elx (Alacant), Muro d'Alcoi (Alacant), Ondara (Alacant), Torreblanca (Castelló), Alcalà de Xivert (Castelló), Petrer (Alacant).

· *Altres Aplecs:* L'Alcora, Albocàsser, Benicarló, Castelló de la Ribera (València), La Jana, La Pobla Tornesa, Morella, Vinaròs.

· *Festes Patronals:* Alcossebre, Alcúdia de Veo, Alfondeguilla, Almassora, Almenara, Les Alqueries, Benafigos, Benicarló, Benlloch, Xodos, La Pobla Tornesa, Orpesa, Penyíscola, Torreblanca, Segorbe, Vall d'Uixó, Vilafamès, La Vila Joiosa, Villamalur.

· *Actuacions amb Grups de Ball:* Betxí, Borriana, Castelló de la Plana, Figueroles, Torreblanca, Villamalur.

· *Amb Ballet Moro Llum D'Orient:* Torreblanca, Massanassa.

· *Altres actuacions:* Aniversari de la Carta Poble de L'Alcora, Celebració de la cremà de Vila-real, Rebuda dels Xiquets Ucrainians de vacances a Castelló, Correfocs a Borriol.

ALTRES COMUNITATS:

BARCELONA: Aniversari del Club Super 3, Concert a les festes Majors d'Horta. CASTELLÓN ROIG (Huesca): Aplec dels Castellons. LLEIDA: Jaume I, Rei Barbut. MADRID: Fira de Turisme FITUR. MATARÓ: Festes del Barri Camí de la Serra, Festes patronals Mataró “Les Santes”. MAZALEÓN (Teruel): Aplec Dolçainers de Teruel Catalunya i Comunitat Valenciana. PALMA DE MALLORCA: Festes en honor a la Mare de Déu dels Desemparats en la Casa Regional de València a Mallorca. SANT ANDREU DE PALOMAR (Barcelona): Festa Major del Barri.

CASTELLÓ:

Presentació de les Gaiates: 1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8, 9, 10, 11, 12, 13, 14, 15, 16, 17, 18 i 19. Homenatge a les comissions de sector. Galania. Presentació Na Violant d'Hongria. Festes fundacionals de Castelló “La Magdalena”. Inaguració Cau templer, Pregó, Enfrolà, Pregó infantil. Homenatge a la Dolçaina i el tabal, desfilada d'animació. Magdalena Vítol 2 anys.

Festes de carrer: Sant Roc de Cantallici, Casola i canyaret, de la Vila, Vora sèquia. Sant Nicolau, Sant Vicent, Sant Cristòfol, Sant Francesc. Animació a la cavalcada de Reis. Setmana Santa amb Pau i Caritat.

ACTUACIONS INTERNACIONALS:

FINLÀNDIA: Acompanyant Grup de Ball "El Cremaller". FRANÇA: Copegnier i Valenciennes acompanyant a Filà de Moros i grup de Ball Llum d'Orient. LISBOA: participació en la desfilada "marchas populares" intercanvi cultural.

ACTUACIONS AMB TRABUCAIRES:

Barcelona. Barri Sant Andreu, Barri d'Horta. Cercavila en Almenara. Desembarcament pirata a Orpesa. Enfarolà del Fadrí 2 anys. Festes Fundacionals de Castelló. Festes Sant Pere al Grao de Castelló. Lisboa. Magdalena Víto. Morella. Pregó Festa Almassora. Sant Andreu del Palomar. Vall d'Uixó Desfilada de la conquesta. Vila-real: Cremà.

CONCERTS:

A Castelló i Província: Desembarcament pirata a Orpesa del Mar, Festival de Danses de l'Antiga Corona d'Aragó. Dolç Festival 2013 fins al 2021: Concert a Cincorres, Vilafranca, Jerica, Benassal, Altura.

Fora de la Comunitat:

Concert a l'Estadi Olímpic de Montjuic amb l'aniversari del Club Super Tres. Concert a Barcelona al Barri de Sant Andreu. Concert a Mataró al barri Camí de la Serra. Concert a Mataró en les Festes patronals de Les Santes. Concert a Barcelona Barri de l'Horta i Ginardo en les seues Festes Majors.

Qué et podem oferir?

- Animació infantil.
- Animació en festes patronals.
- Balls folklòrics.
- Ballets Moros.
- Correfocs.
- Concerts.
- Filà de moros.
- Processons de Sants.
- Recreacions històriques sempre ambientades amb esdeveniment del teu poble.
- Recuperació de tradicions.
- Trabucaires.

PIROTECNIA

- Despertà
- Passejà
- Correfocs

Més informació la podreu trobar a la nostra pàgina web

www.collaxaloc.com

www.trabucairescollaxaloc.com

Axí com també ens podràs trobar al Facebook

<http://www.facebook.com/colla.xaloc>

Al Twitter

<http://www.facebook.com/colla.xaloc>

Vídeos en

<http://www.youtube.com/user/collaxaloc#>

Per a contactar amb nosaltres:

correu@collaxaloc.com

president@collaxaloc.com

vicepresident@collaxaloc.com

documentacio@collaxaloc.com

trabucaires@collaxaloc.com

COLLA HONORATS (Alfarb, Ribera Alta)

La Colla Honorats troba el seu origen allà per l'any 1999 quan un parell d'amics d'Alfarb es comboien per a estudiar dolçaina i s'apunten a les classes que aleshores impartia Pau Puig en l'Escola de dolçaina i tabal d'Algemesí.

Aquella llavoreta va anar escampant-se i més amics de la penya El Barral començaren a tocar la dolçaina i el tabal amb un esperit festiu i reivindicatiu fins que Hermi Cervera, un dels dos iniciadors junt a Santi Cervera, entra al Conservatori Municipal José Iturbi de València per a estudiar el grau professional de dolçaina amb el mestre Xavi Richart.

Aquell mateix any Hermi ja va ser requerit per ensenyar dolçaina en el poble veí de Catadau i a l'any següent a Llombai on tenia alumnes dels tres pobles del Marquesat però majoritàriament d'Alfarb.

Aquesta preponderància va fer que en 2007 l'escola es traslladara finalment al seu poble i s'incorporara Artur Juanes com a professor de percussió.

El 8 de novembre de 2008 es va constituir legalment l'ASSOCIACIÓ CULTURAL ESCOLA DE DOLÇAINA I TABAL HONORAT GIL amb el fi de desenvolupar "activitats culturals per a difondre la música tradicional dels nostres pobles i per a recuperar el patrimoni musical i cultural" (art. 4t dels estatuts), amb mandat exprés de preservar l'escola de dolçaina i tabal que ja estava funcionant.

En aquest punt cal fer menció al personatge que dona nom a l'Associació: HONORAT GIL va nèixer a Alfarb i va ser un dels dolçainers més importants del primer quart del segle XX, fins al punt que va tindre l'honor de tocar davant el rei Alfonso XIII. Acompanyat del seu fill tocant el tabal, com era costum en aquella època, recorria ciutats, pobles i viles amenitzant tota mena de celebracions amb el seu virtuosisme que encara hui es pot comprovar en haver-se conservat enregistraments en disc de pedra d'alguna de les seues interpretacions.

Des d'aquell 2008 la nostra associació ha fet camí. Costaria trobar en un poble tan menut com Alfarb de només 1.500 habitants una associació cultural que porte endavant una tasca tan important.

L'ESCOLA té una trentena d'alumnes repartits quasi per igual entre dolçaina i percussió. Com ja hem dit els mestres són, des dels inicis, Hermi Cervera i Artur Juanes, tots dos alfarbins de soca, apassionats del que fan i que han aconseguit que la procedència dels alumnes no siga només d'Alfarb o dels pobles veïns de Catadau o Llombai, sinó també de Montserrat o Torís.

A més de les classes individuals hi ha una classe setmanal grupal que anomenem COLLETA per als alumnes dels primers cursos on aprenen el difícil art de tocar en conjunt.

La COLLA HONORATS (hem abreviat el nom perquè no hi siga tan llarg) està integrada per tots aquells alumnes que estudien els cursos més avançats. I ho dic bé, perquè una de les particularitats de la nostra Colla és que tots els membres continuem anant a classe. Això fa que poquet a poquet puguem assolir un repertori cada vegada més exigent des del punt de vista tècnic i musical (com queda acreditat en els programes dels concerts que hem anat oferint any rere any), però que és tremendament motivador.

Com qualsevol altra colla participem en tota mena d'actes festius: cercaviles, processons, dimonis, danses, entrades de moros i cristians, etc. La nostra Colla pertany tant a la FVDiT com a la FFCV i sempre que podem ens agrada participar en aplecs i trobades així com en els programes d'Intercanvi i Retrobem que promouen les institucions.

Del treball conjunt amb l'Escola de Danses d'Alfarb i el seu cap, Gerard Juanes, s'han recuperat balls i músiques d'Alfarb i del Marquesat, tasca de la que cal sentir-nos molt orgullosos.

I no podem acabar sense fer una menció molt especial al nostre mestre de dolçaina i director de la Colleta i la Colla. Hermi Cervera és un entusiasta de la dolçaina i de la música tradicional, i la seua passió acaba esguitant-nos a tots. A part de la seua vessant didàctica (és cap d'estudi de l'EMTiD d'Algemesí com també Artur Juanes és professor de percussió en la colla A Quatre Quaranta de Massanassa), és un compositor que porta escrites fins ara 11 cercaviles que s'anomenen amb indrets del terme d'Alfarb, com la molt coneguda El Puntalet o també Els Escopalls, a més de material didàctic molt interessant i moltes altres coses que anirem descobrint a futur. Recentment va escriure la cercavila "Valentes" per a commemorar el Dia Internacional de la Dona que va ser interpretada en eixa data per diverses agrupacions exclusivament femenines i difós en streaming.

Amb la confiança que la nostra xicoteta història us haja resultat entretinguda, rebeu una forta abraçada dels Honorats.

BREU HISTÒRIA GRUP BARXELL DE DOLÇAINES I TABALS D'ALCOI

Corria l'any 1990 quan, un grup d'amics, començà a fer sonar la dolçaina a les festes de la Partida de Barxell, sent aquest punt, l'inici del Grup Barxell de Dolçaines i Tabals.

A l'any 1991 el mestre Hipòlit Agulló comença a ensenyar de forma pedagògica l'instrument de la dolçaina al grup, tasca la qual, es desenvolupa durant quasi 20 anys. Durant aquest període es crea l'escola per a què, tant els dolçainers com els tabaletes pogueren aprofitar els nous mètodes d'ensenyament que anaven apareguent.

El grup comença a incorporar la música festera i inicia les seues actuacions a Cocentaina, interpretant Als Berebers. Segueixen nombroses actuacions en aquest camp i, l'any 1996, el Grup Barxell realitza la primera "entradeta" a Alcoi, sols amb dolçaines i percussió, acompanyant a la Filà Xanos. La marxa, Xavier el Coixo. Èxit rotund, diu la premsa del moment.

Al juny de 2010 el mestre Hipòlit Agulló deixa la direcció del Grup per motius laborals i agafa la batuta Juan Carlos Sempere Bomboí que ha sabut transmetre la seua il·lusió i estima per la música així com la capacitat per afrontar nous reptes.

A partir d'aleshores s'enceta una nova dinàmica per al grup, la realització de concerts, tant en solitari com acompanyats per grups de percussió, metall, etc.

D'entre altres concerts cal destacar el celebrat a desembre de 2015 al teatre Calderón com a colofó del 25é aniversari del Grup i l'al·legoria musicada del Tirisiti alcoià en desembre de 2018.

Dolçaines

Paco Escudero
Tel. 606 707 889
postmaster@pacoescudero.com
www.pacoescudero.com

Instruments Bessó

.....

www.pacobesso.net

**sons
DE FESTA**

ATELIER DE CELIA

Tel.: 96 365 41 60 - 636 153 306
E-mail: aliagadulzaina@yahoo.es

Dolçaines

Aliaga

C/ Alcañiz, 45 - 46019 VALENCIA

*Cañas artesanales
para
dulzaina Valenciana,
dulzaina Castellana,
Gralla,
Tarota y
Cieramella*

CANYES CLARAMUNT'S

T 962621396 M 630546750

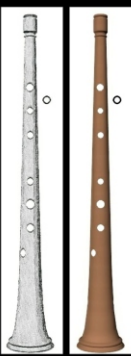
CANYES

AIXENDRI

T 645 81 25 77

Luthiers "Els Bessons"
Antonio 679841051
Domingo 627256951

**DOLÇAINA
CONTRALTO**

"ELS BESSONS"

SANS

Luthier

RAVATXOL

TABALS I BAIXONS

NP **drums**

Tretze vares

El disc de música tradicional “Tretze vares”, de Cati Plana i Pau Puig, ha quedat en el lloc num.8 de la llista dels millors discos de músiques del món del mes d'abril elaborada per experts europeus de la World Music Charts Europe. La llista es pot veure en aquest enllaç: <https://www.wmce.de/>

La llista World Music Charts Europe l'elaboren entre 42 periodistes especialitzats en músiques del món, que puntuen els millors 20 discos de cada mes. Entre aquests experts hi ha un de Radio Nacional de España, un de Radio Galega i un d'Ona Ràdio, i els que completen el jurat són de la resta de països europeus.

No hi ha gaires precedents al nostre territori de grups que hi hagin entrat en aquesta llista. L'Ham de Foc hi va entrar el 2005, Maria del Mar Bonet el mateix any i Miquel Gil el 2007. Però és la primera vegada que hi entra un treball on la dolçaina és coprotagonista principal, ja que el disc és un duo d'acordió i dolçaina.

El primer projecte que van realitzar plegats fou Els 3 peus del Gat. Un treball a trio (acordió diatònic, dolçaina en G i contrabaix) que van enregistrar el 2015. El podeu escoltar aquí:

<https://els3peusdelgat.bandcamp.com/releases>

La idea del disc “Tretze vares” va nàixer en unes actuacions que Cati i Pau vam fer al Festival Internacional de l'Acordió de Montmangy, al Quebec. Ja que hi anàvem, en lloc de tocar repertori dels seus projectes, vam decidir mostrar-los una part representativa de gèneres de la música tradicional dels Països Catalans amb la intenció que veiessin quina era la música d'arrel de casa nostra. Després d'aquesta experiència, vam seguir pegant-li voltes a aquesta idea, definint melodies i polint arranjaments. Finalment vam decidir començar a gravar una maqueta a casa, nosaltres mateixos. Vam començar gravant l'acordió, a poc a poc, quan podíem, ja que Cati viu a Arsèguel (a les portes d'Andorra) i Pau actualment viu a Reus, i trobar-se no és fàcil.

Un cop gravades totes les parts d'acordió i faltant només els vents, per qüestions d'agenda i de feina vam haver de deixar de gravar durant un temps, fins que va arribar el confinament. La primera setmana de confinament, com que encara no teletreballàvem, m'hi vaig posar i vaig gravar tots els temes de dolçaina i bansuri. I un cop acabat vam veure que la qualitat resultant podia anar més enllà d'una simple maqueta. Després de deixar-ho escoltar a algunes persones de confiança vam decidir posar aquestes músiques en un disc. I així ha anat el procés.

La majoria del repertori del disc són melodies molt conegudes del món folk. El disc vol ser un homenatge als gèneres musicals, però alhora, i aquí és on està la feina, investiguem i apostem per una manera de tocar plena d'ornaments i matisos, alguns dels quals són ben poc o gens utilitzats en els nostres instruments.

És un disc senzill, que no descobreix material nou, sinó que el revisita i l'analitza, amb uns arranjaments senzills, quasi minimalistes, però farcit de detalls i subtiletes interpretatives.

Al disc hi ha un poc de tot: cançó de treball, nadala, rumba, jota, contrapàs, bolero, sardana curta, contradansa, fandango, ball pla, corrandà, dansà, havanera, vals... La majoria són anònimes i quatre són de nova composició.

El disc es diu “Tretze vares” perquè el nom gèneres [musicals] és ambigu i no ens atreu gaire i, fa ja molts anys, el grup Al Tall va proposar el terme “vara” per referir-se o substituir al terme “gènere”. Per altra banda, en el disc podríem dir que hi ha tretze gèneres o “vares”.

En aquest disc toquem la dolçaina en F, el bansuri (flauta travessera de canya originari de l'Índia) i l'acordió diatònic. L'aposta per la dolçaina en F vol reivindicar aquest instrument que està clarament en desús, a causa de l'estandardització de la dolçaina en G, i que seria bo revitalitzar.

ESCOLTA EL DISC O DESCARREGA'L AQUÍ: <https://hypeddit.com/link/6slf1a>

VÍDEOS:

Segments a Contrapàs: <https://www.youtube.com/watch?v=HCzNX0Z8Rc>

Havanera del Mareny: <https://www.youtube.com/watch?v=9rEmtBFre8E>

Adéu al Conill d'Agost, l'últim dolçainer tradicional de l'Alacantí

RUBÉN MOROTE SEGUIDO (MEMBRE DE LA COLLA EL TOSSAL DE SANT VICENT DEL RASPEIG)

El passat 19 de maig, el món de la dolçaina es va tnyir de dol, va faltar Lluís Castelló Pastor, conegut com a “El Conill d'Agost”. Lluís es podia considerar com a l'últim dolçainer tradicional de la comarca de l'Alacantí.

Tots sabem la importància que ha tingut des de sempre la figura del dolçainer i el tabaletaer en qualsevol tipus de manifestació festiva o cultural al territori valencià. Ells eren els encarregats d'aportar la música i sobretot, de mantindre vives les melodies populars de cada poble.

La major part dels municipis sempre han tingut un dolçainer i un tabaletaer encarregats d'aquesta tasca, hui en dia en l'oblit.

Hi ha teories que apunten que amb l'aparició de les primeres “Colles” de dolçaines i tabaletaers als anys 70 i 80 del segle XX i amb la normalització musical d'aquest instrument popular, la figura del dolçainer tradicional va entrar en crisi, fins a tal punt de desaparéixer de molts llocs. Al contrari, hi ha altres teories que indiquen el contrari, és a dir, l'aparició de Colles de dolçainers i tabaletaers va respondre a un moment en el qual la dolçaina estava quasi en extinció, i gràcies a elles s'ha pogut mantindre viva.

Agost, localitat coneguda per la seua cantereria, les seues Danses del Rei Moro i el raïm de taula, és una localitat que es localitza a la part més oriental de la comarca de l'Alacantí.

Compta amb poc més de 4.500 habitants i es troba a 18 km de la capital alacantina. Una localitat amb este nombre d'habitants, ha sigut capaç de tindre una tradició musical molt gran al llarg dels temps.

Ha sigut terra de dolçainers i tabaletaers, a més de tindre en l'actualitat 2 bandes de música¹ i una colla². Fins a no res, va tindre el privilegi de comptar amb un dels dolçainers tradicionals.

Si anàrem a Agost i preguntàrem per Lluís Castelló, és possible que no sàpiguem a qui ens estem referint, però, si preguntem per “El Conill”, immediatament et podran dir qui era i on vivia.

Lluís Castelló Pastor “El Conill” va nèixer a la localitat d'Agost un 8 d'abril de l'any 1938, provenint d'una nissaga de dolçainers i tabaletaers que daten del segle XIX.

(1) La “Sociedad Filarmónica Unión Musical de Agost”, que data de 1895, i el “Centre Artístic Cultural Verge de la Pau”, fundat en 1978.

(2) La Colla de Dolçainers i Tabaletaers la Taranina, fundada en 1999.

El primer dolçainer de la família del Conill del qual es té constància va ser el seu avi, Francisco Pastor Vicedo, nascut a Agost el 1869 i mort en aquesta mateixa localitat el 23 de gener de 1948. La figura del dolçainer i tabaquer en Agost ha anat molt lligada a la tradició de les Danses del Rei Moro, festa molt arrelada, on tenen una gran importància els joves que compleixen els 18 anys.

Si ens centrem en el que ha sigut l'últim dolçainer en actiu de la família dels "Conills", Lluís Castelló, direm que va heretar la saviesa del seu avi, Francisco Pastor. Segons paraules del mateix Lluís, el seu avi, junt amb el "tio sagristà", José Gandia, van ser les persones que li van introduir a món de la dolçaina, o com diuen en Agost, la *xaramita*. El tio sagristà el va portar inclús a classes de solfeig perquè poguera preparar-se millor, però, eren anys difícils, i va primar més treballar, a més que, com deia el Conill, "*la solfa i jo no ens entenien*".

Igual que molts dels dolçainers tradicionals, Lluís va anar adquirint la destresa en la dolçaina per ell mateix. El Conill ha sigut un dolçainer autodidacta que va aprendre del que escoltava i veia dels altres dolçainers. Sempre s'ha caracteritzat per tocar la dolçaina amb els morros unflats, per lligar unes peces amb altres, per tindre una sonoritat especial, i el més important en un dolçainer, tenir molt d'aguant; podia estar hores i hores tocant sense cansar-se gaire. Ha sigut la tradició oral l'encarregada de mantenir melodies i cançons antigues que han anat passant de generació en generació.

Amb tot això, la primera actuació que va tindre Lluís va ser amb només 17 o 18 anys a la localitat de Banyeres. Un parell de melodies i una diana van bastar per a portar a terme l'actuació. Més tard, l'any 1954 li van proposar tocar a les Danses del Rei Moro d'Agost, un repte molt gran per a qualsevol habitant d'Agost.

Lluís Castelló, podem dir que, ha sigut una persona molt volguda al seu poble i la gent se sent molt orgullosa d'ell. Des d'eixe any 1954, ha anat recorrent molts pobles i pedanies més enllà de la comarca de l'Alacantí, amb les seues cançonetes i melodies populars. De les actuacions fora d'Agost que sempre ha recordat estan les Fogueres d'Alacant, la romeria de la Santa Faç, les festes populars de les partides rurals d'Alacant, etc.

El que primer destaca la gent d'Agost sobre ell, és la capacitat que ha tingut d'aprendre a tocar la dolçaina sense saber res de solfeig, ja que fa 50 anys qualsevol persona no podia permetre anar a una escola de música.

Lluís Castelló, "El Conill" era un dolçainer que, a més de tocar en els moments de Festa del seu poble, mai ha parat d'assajar, per a ell era un entreteniment, i a més, alegrava la vida del seu carrer, "*l'oïda s'enriqueix amb el seu so*", comentava una dona d'Agost. Com ja hem comentat anteriorment, el toc de la dolçaina de Lluís es caracteritzava per un enllaçament de les peces, sense parar, i amb un estil que ell denominava "*sec*".³ Quant a la percussió, han sigut diversos tabaquers els que han acompanyat al Conill. Des del seu propi pare, passant pel seu oncle, Juanito Quirant⁴, Medrano, i els últims anys també els fills i els nets.

(3) En paraules del dolçainer Miquel Lizón, este li deia al Conill que l'estil per a tocar la dolçaina havia de ser el de l'escola de Blasco, més barroc i amb pompa, amb notes llargues que no deixara lloc a cap classe de silenci o entretallat, i el Conill li contestava amb el seu característic humor que "això de tocar pompós és dels valencians, nosaltres som de secà i no d'horta i toquem la xaramita".

(4) Mort el 20 de desembre de 2020.

Un dels records més cridaners i emotius que la gent d'Agost té en la seua ment sobre el "Conill", és el moment en el qual eixia al balcó de l'Ajuntament en els dies que es ballen les Danses del Rei Moro (en Nadal). L'eixida de Lluís al balcó de l'Ajuntament ha significat als habitants d'Agost l'inici d'un nou any i el relleu dels balladors del passat any. El començament de les danses a la plaça suposa un moment emotiu en la gent, "*quan el Conill tocava dalt del balcó de l'Ajuntament, hi havia moments que, tocant el solo de dolçaina, ens eriçava a tots en la plaça*"; així ens comentava una altra dona d'Agost.

Altres records que té la gent d'Agost sobre el Conill, són els relacionats amb l'aprenentatge d'aquestes Danses. Des de ben xicotets, xiquets i xiquetes han sigut testimonis d'aquests balls i se'ls ha inculcat aquesta tradició. Lluís Castelló, el seu avi i altres dolçainers, han sigut els responsables de tocar les danses del Rei Moro des del segle XIX. Una d'aquestes balladores afirma que, ja des dels 4 anys la seua iaia li va ensenyar a ballar les Danses.

Ens comentà que li van fer una lletra graciosa perquè fora més fàcil de ballar per a una xiqueta d'eixa edat. La lletra era la següent:

*Tinc els morros unflats,
de tocà(r) i no cobrà(r).
Fadrinetes "d'Agullé",
no eixireu més a ballà(r)
aixina s'empenye l'alcalde,
"el juez i l'alguacil",
no eixireu més a ballà(r)
si no li pagueu al "tio Conill",
Conill, Conill el pare i el fill,
Conill, Conill el pare i el fill.*

El Conill tocava la Dansa i li cantaven als xiquets aquesta cançoneta perquè els fora més fàcil d'aprendre el ball.

Amb molt d'esforç, i a pesar dels anys, el Conill va continuar tocant en actes puntuals, sempre acompanyat pel so del "tambor" del seu amic Medrano, fills o néts.

Com si d'un premi a tota la seua trajectòria fora, l'any 2014 li varen fer diversos homenatges en agraïment per la seua tasca en la dolçaina al llarg de la seua vida. El primer d'estos homenatges va ser el que li van fer els membres de la Colla El Tossal de Sant Vicent del Raspeig dins del XV Aplec de la Federació Valenciana de Dolçainers i Tabaleters, que eixe any organitzaven amb motiu del seu 10 aniversari. Davant d'un auditori ple de milers de persones al parc de Torrent d'aquesta localitat alacantina, el Conill es va emocionar en rebre l'homenatge d'aquesta Colla i de la mateixa junta directiva de la FVDiT. Amb motiu de la celebració de l'Aplec, es va organitzar també una exposició de dolçaines on es van poder contemplar l'antiga dolçaina de l'avi del Conill⁵, junt amb la caixa i els boxos⁶ que també tocava el seu pare.

(5) Aquesta dolçaina contava el Conill que tenia més de 200 anys.

(6) Nom que rep en Agost les baquetes amb les quals es toca la caixa.

L'últim homenatge que va rebre el Lluís el Conill, fou en el mateix poble d'Agost per part de l'Ajuntament, el 20 de desembre de 2014. Amb ell també va ser homenatjada la *"Colla la Taranina"* pel seu 15 aniversari. Tant el Conill com la *Taranina* van ser homenatjats coincidint amb la inauguració d'una exposició dedicada a les Danses del Rei Moro d'Agost.

Com va indicar en el seu moment l'alcalde del poble d'Agost, es tractava de donar un agraïment públic pel manteniment de la tradició dolçainera i les senyes d'identitat del poble.

Amb la mort de Lluís Castelló "El Conill", perdem part de la història de la cultura popular, de les festes i la música tradicional. Difícilment podrà haver-hi un altre dolçainer tradicional com va ser Lluís Castelló, encara que tot és possible.

Mentrestant ens quedem recordant la seua imatge, plantat en el balcó de l'Ajuntament d'Agost amb un barret negre al cap, amb el seu característic bigot, i fent la crida a les danses del Rei Moro.

10 ANYS DE LA COLLA EL COCÓ *Eva Ortiz*

*10 ANYS DE LA COLLA EL COCÓ
21 d'agost de 2021 - 21 d'agost de 2022
des del LOGO DELS 10 ANYS
a cóm creix la nostra PÀGINA WEB
www.collaelcoco.com*

EL 21 D'AGOST DE 2021, LA COLLA EL COCÓ D'ALACANT (SEGONS EL PRESIDENT DE LA FVDIT "LA GUERRERA") HA FET 10 ANYS. EL PRIMER ACTE PREVIST VA SER LA PRESENTACIÓ OFICIAL DEL LOGO DELS 10 ANYS, FET PEL DISSENYADOR GRÀFIC (I APORREJANT) LLUÍS AMAT VIDAL. TAMBÉ VAM INAUGURAR LA PÀGINA WEB WWW.COLLAELCOCO.COM COORDINADA PER JOAN GIL MARTÍNEZ DE BAROJA (JOAN MIL DITS).

Com descriure 10 anys de trajectòria sense caure en tòpics i aconseguint que sone atractiu per als que ja heu fet 10, 20, 30 anys de vida i per als que encara no heu aplegat... És difícil.

Totes comencem més o menys igual: un grup d'amics amb interessos comuns (musicals, culturals, socials, polítics...) que volen uns objectius amb la dolçaina i el tabal (donar a conèixer, valorar, fer escola, recuperar, difondre, dignificar... aquesta última paraula "m'agrada molt").

La nostra colla no és diferent, més o menys vam repetir aquest patró, però abans d'aplegar a la decisió de constituir-nos com a colla vam posar límits del que no volíem ser.

Nosaltres erem 5 i no en volíem ser més. No teníem massa pretensions: necessitàvem crear una cosa nostra i estar tranquils, anar xino-xano, sense grans objectius, gaudir de la música sense cremar-se.

Fugiem de discussions, de males formes, de treballar per a qui no aporta res, d'assumir més responsabilitats que les que et pertoquen. Érem 5 amb 5 càrrecs: president, vicepresident, tresorera, secretària, i vocal de comunicació. Musicalment érem el que jo acostume a dir la "formació ideal": 3 dolçaines i 2 tabals. Dues dones i tres homes.

Tenir una estructura d'associació va esdevenir necessària per poder importar a Alacant la segona edició del Cicle Cultural al Voltant de la Dolçaina (impulsat per companys valencians de diferents col·lectius). Vam estar a València en la primera edició i vam pensar que era important per a Alacant tenir un cicle com aquest. En aquells moments cap associació i, el que és pitjor, cap institució dedicava gaire temps a divulgar la cultura popular per les nostres terres. I així, com a Cocó, vam parlar de danses (es van fer diferents tallers i exhibicions), vam parlar de cant tradicional (amb exhibicions i una exposició del cant associat a les eines de l'horta alacantina), vam parlar dels nanos i gegants d'Alacant (de com es van trobar, restaurar i treure novament al carrer), vam parlar dels dimonis (exhibició i exposició), van fer homenatges als dolçainers i amics que vam perdre (Boronat, Avellà, Alí, Ñasco), vam parlar de la cultura tradicional del Raval Roig, vam parlar de muixerangues i de ball de bastons... Volíem transmetre veritats, no absolutes perquè això no existeix, però veritats no contades o ignorades.

En aquest procés, la regla del 5 es va difuminar perquè el nostre estimat fundador Joan Plana va marxar a viure a França. O ben bé vam evolucionar, perquè el temps va curant ferides o perquè es va fer necessari créixer. Vam comptar moltes vegades amb les colles germanes el Tudell i Estrela Roja de València i el Tossal de Sant Vicent del Raspeig. Van recolzar-nos amics del Cascabot d'Elx, de Larraix del Campello, de Rebuig d'Alcoi i cal fer menció especial a Enric Riquelme per estar-hi sempre. Uns anys vam tenir, fins i tot, la nostra "pròpia" Alcaldessa.

Actualment som 16 persones entre dolçaines, tabals i aporrejants (si no cite els aporrejants no em perdonaran). Tenim a la vista noves incorporacions de veterans i deixebles. I com no, he de parlar del nostre estimat, pacient i desinteressat José Vicente Sánchez Albertos (Txevi) que ens ha dirigit magistralment per a cada concert i ara ens deixa perquè marxa a terres britàniques per a complir el seu somni.

Així que encara no tenim clar com hem aplegat fins ací i ja volem fer 10 anys més...

Si la situació sanitària millorara al llarg d'aquest any, potser ens plantejariem altres activitats però ara volem omplir de continguts aquesta web de forma sostinguda en el temps. I així us convidem cada darrer dissabte de cada més al nostre 10é Aniversari virtual i a veure créixer la nostra pàgina amb diferents continguts: la memòria gràfica, la presentació dels nostres membres, informació cultural, el canal Youtube... El 21 d'agost de 2021 va nàixer el projecte i d'ací endavant, al llarg del 10 aniversari, us esperem en les xarxes amb molta il·lusió: www.collaelcoco.com.

SETEMBRE

- Dissabte 4:** **Presentació del disc “Tretze vares”** a les 13 h.
A la plaça de l'església de Capafonts, Tarragona (Festival Terror).
Entrades a: <https://entradium.com/events/pau-puig-cati-plana>
- Diumenge 5:** **Concert Colla de la FVDiT** a les 12 h a l'ADDA d'Alacant.
Reserva de entrades enviant un correu a: protocolo.adda@diputacionalicante.es
- Dilluns 6:** **Presentació del doble CD Música, tradició i patrimoni** a les 20 h.
Al Museu de la Festa d'Algemesí. Doble CD editat per l'EMTiD d'Algemesí amb la col·laboració de l'Ajuntament d'Algemesí, una completa mostra del riquíssim repertori musical de la Festa de la Mare de Déu de la Salut. Aforament limitat per les circumstàncies sanitàries actuals.
- Dilluns 6:** **Mostra de música i ball tradicional amb Lo Planter.** Jornada de Folklore Tortosí. Jotes improvisades, la suit seguidilla-jota-fandango i jotes de pobles. Pau Puig: dolçaina i bansuri, Pere Gumbau i Silvia Ampolla: veu, Joan Cid: guitarra i guitarró i Adrià Fabregat: percussiona, i balladors de Lo planter.
Entrades a: <https://ebreticket.cat/esdeveniments/jornada-de-folklore-tortosi-cinta-2021/>
- Dissabte 11:** **Concert amb Xarop de Canya** a les Franqueses.
- 17, 18 i 19:** **Música itinerant amb Xarop de Canya** a la Fira modernista de Canet de Mar.
- 24, 15 i 26:** **Espectacle A vore** a la festa de la Mercè (Barcelona). Lloc i hora a confirmar.
- Dissabte 25:** **Noves publicacions a la web** www.collaelcoco.com per celebrar 10 anys.

OCTUBRE

- Dissabte 2:** **Concert Colla de la FVDiT** a les 19 h a la Plaça de l'Església de Torreblanca.
- Dijous 14:** **Presentació de l'OMAC** (orquestra de música d'arrel catalana).
Al teatre Kursaal de Manresa.
- Diumenge 17:** **1238 Crònica d'un somni** a les 20 h al Centre Cultural d'Almussafes.
Poema musical d'Antonio de la Asunción Andrés. Amb la participació de la Colla d'Al-mansáf, el Grup Coral de la Societat Musical Lira Almussafense i el Grup de teatre d'Almussafes.
- Dissabte 23:** **Presentació de l'OMAC** (Orquestra de Música d'Arrel Catalana).
Al Teatre Principal d'Olot.
- Dissabte 30:** **Noves publicacions a la web** www.collaelcoco.com per celebrar 10 anys.

NOVEMBRE

Diumenge 7: **Presentació de l'OMAC** (Orquestra de Música d'Arrel Catalana).
A l'Auditori de St. Cugat.

Diumenge 14: **Presentació de l'OMAC** (Orquestra de Música d'Arrel Catalana).
A l'Auditori Municipal de Vilafranca del Penedès.

Dissabte 20: **FOLKASAGUNT 2021 “ESPECIAL 40 ANIVERSARI GERMANS CABALLER”**

En totes les edicions fins ara del FolkaSagunt, s'ha realitzat un acte central realitzat, o bé a l'Auditori de Sagunt, o al Centre Cultural Mario Monreal, on el grup convidat, el grup germans Caballer i Amics i després els dos conjuntament, han aconseguit les seues actuacions, tot acompanyat d'una sèrie de presentacions visuals projectades al fons de l'escenari, sempre relacionades amb el tema del festival.

Per a l'edició d'enguany, que se celebrarà el pròxim 20 de novembre de 2021 a les 20 hores, s'acomplirà una actuació especial on es repassarà la trajectòria dels dolçainers saguntins amb l'acompanyament habitual del grup “Germans Caballer i Amics” com a base musical de l'espectacle i la participació de distints col·laboradors del món del folk valencià que han compartit la seua experiència amb nosaltres. Es pretén que siga una sorpresa per als assistents. A més, aprofitant l'aniversari dels Caballer, al llarg de l'espectacle farem un repàs a l'evolució de la dolçaina i el tabal i el folk en aquests últims 40 anys.

Diumenge 21: **Concert Presentació del 1er Premi de Composició “Joan Blasco”.**
A les 19 h al Teatro La Plazeta (Col·legi Salesians)
a l'Avinguda Primado Reig num. 8 de València.

Dissabte 27: **Noves publicacions a la web www.collaelcoco.com per celebrar 10 anys.**
Darrer dissabte de cada mes.

INSTITUT VALENCIÀ DE CULTURA

GENERALITAT
VALENCIANA

Conselleria d'Educació,
Cultura i Esport

INSTITUT
VALENCIÀ
DE CULTURA